

Csonka Csilla

MÓDSZERTANI GONDOLATOK A MAGYAR ÁBÉCÉ TANÍTÁSÁRÓL

1. Bevezetés

Számos oka van annak, hogy mi tanárok leírjuk mindazt, amit a *magyar mint idegen nyelv* tanításakor megtapasztaltunk. Az okok között van a tanítás **effektívebbé** tételének általános igénye, a **tapasztalatátadás** kívánalma, valamint napjaink idegennyelv-oktatási módszeregyüttesének, a kommunikatív nyelv-oktatásnak az a követelménye, hogy az idegennyelv-oktatás a mielőbbi **kommunikálás** megvalósulásának jegyében történjen.

Ahogy az első találkozás keltette benyomások nagyon fontosak, szinte meghatározóak az emberi kapcsolatoknál, ugyanilyen fontosak az első órák az idegennyelv-tanulásnál. Ezen órák végiggondolt szervezettsége, a tanár felkészültsége, profizmusa pozitív értelemben határozzák meg a diákok további hozzáállását a tanuláshoz. Különösen nagy jelentőséggel bír mindez a *magyar mint idegen nyelv* esetében, ahol az első találkozás témája – az *ábécé*¹ megtanítása – meglehetősen nagy, hosszadalmas tanegység. Alaposan fel kell készülnünk, hogy a tervezett idő alatt tényleg eljussunk a végéig. De megéri felkészülni, mert kihagyhatatlan esélyünk van arra, hogy **jó benyomást** keltsünk a magyar nyelvről, míg ellenkező esetben azt a hamis imázst erősítjük, hogy nyelvünk nehezen, illetve alig megtanulható.

2. A magyar *ábécé* jellemző vonásai

A magyar *ábécé* 44 betűből áll, s deklaráltan két variációja van, a rövidebb, ún. „**kis ábécé**”, amelyből hiányzik a *q*, az *x*, az *y* és a *w* betű, s a teljes vagy „**nagy ábécé**”, amelyben benne foglaltatik e 4 betű is.

Csak összevetésképpen az olasz *ábécé* 21 betűből áll, a görög 24, a latin, az angol, a francia és a német 26-26 betűből, a spanyol 30, az orosz pedig 33 betűből.

* Csonka Csilla, Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, csilla.csonka@bbi.hu

¹ A helyes írásmód: *ábécé*, az *ABC* változat csak összetételekben fordulhat elő, pl. *ABC-áruház*, *ABC-államok*, az egyéb variánsokat (pl. *abécé*, *abc*, *ábc*, *ÁBC* stb.) a Magyar Helyesírási Szótár (Akadémiai Kiadó, 1999) nem ajánlja.

A legrövidebb *ábécé* egyébként a rotokasz nyelv (Pápua Új-Guinea, Salamon szigetek) 11 betűvel, a leghosszabb pedig a khmer *ábécé*, 74 betűvel.

Természetesen nagy a kísértés arra, hogy az első találkozáskor csak a kis *ábécét* tanítsuk, sőt kihagyjuk még a *dz* és a *dzs* betűt is, mert mindezzel időt nyerünk, s az első szavakhoz valóban nincs szükség sem a 4 idegen eredetű betűre, sem a rendkívül ritka *dz* és *dzs* betűkre. Példát is nagyon nehéz találni rájuk. Mégis egyszerűbb rögtön a nagy *ábécét* tanítani, mert a szótárhasználatához szükség van minden információra, no meg az igazi nehézséget nem ez a 4+2 betű okozza, hanem a magyar *ábécé* viszonylagos hosszúsága.

Egy későbbi időpontban, illetve a haladó csoportoknál beszélhetünk még a **könyvtári *ábécé***, illetve a **felsőolások *ábécéjének*** jellemzőiről.

A magyar *ábécé* betűi vagy egy írásjegyből (pl. *a, á, b, c* stb.), vagy írásjegyek kombinációjából állnak (pl. *cs, dz, dzs, gy* stb.), a magánhangzókon pedig (kivétel: *a, o, u, e*) kötelező diakritikus jelek (ékezetek) vannak: *á, ó, ú, í, é, ü, ű, ö, ő*.

3. Az *ábécé* tanításának célcsoportja és színtere

Fontos előjáróban tisztázni, hogy az *ábécé*tanítás módszertani gondolatainak megfogalmazásakor milyen **célközönségre** gondolok: idegen anyanyelvű, vegyes összetételű fiatal felnőtt diákokra, akik a magyar nyelvet illetően kezdők, de angolul már tanultak. Ami a **körülményeket** illeti, tipikus tantermi tanulás lebeg a szemem előtt, ahol van tábla, vannak írásbeli munkára alkalmas asztalok, s van a tanár számára feladatlap készítési és sokszorosítási lehetőség.

Ha a diákok vagy a körülmények ettől eltérő jellemzőkkel rendelkeznek, a módszeren természetesen igazítani kell. Hiszen másképpen kell részleteiben megvalósítani az *ábécé* tanítását, ha kisgyermekről, illetve tizenévesekről van szó, s másképpen, ha ún. „másod- vagy harmadgenerációs” diákokat tanítunk, akik magyarul beszélnek ugyan, s relatív nagy szókinccsel is rendelkeznek, de olvasni, s főleg írni magyar nyelven alig-alig tudnak. Ugyanígy variálódik a dolog, ha azonos anyanyelvű diákokat tanítunk (pl. németeket, franciákat, oroszokat stb.), s ezt a nyelvet a tanár is ismeri. S másképp kell tanítani akkor is, ha a tanítás a szabadban, például egy nyári táborban történik, s másképpen akkor is, ha valamely ok miatt nincs mód a folyamatos írásra.

Mára már általánosan elfogadott, s a kommunikatív nyelvoktatás módszerének eklekticizmusa is megengedi, hogy az idegennyelv-oktatásban a **cél határozza meg az eszközt** azaz, ha a kétnyelvűség teheti hatékonyabbá az oktatást, akkor azt választhatjuk, ha az egynyelvűség, akkor azt használhatjuk, s ha kell, a kettőt akár váltogatva is. Tanításökonómiai megfontolásokból, s abból a tényből kiindulva, hogy napjaink nyelvtanára, illetve fiatal felnőtt diákja szinte biztos, hogy tanult már angolul, a magyar *ábécé* tanításakor nyugodtan hívhatjuk segítségül az angol nyelvet.

4. Az *ábécé* tanításának ideje, órakerete

Először is le kell szögeznünk, hogy a legjobb az, ha a *magyar mint idegen nyelv* oktatását az *ábécé* megtanításával **kezdjük**. (Kivételt képezhet a kisgyerekek tanítása). Megtanítani az *ábécét* ugyanis mindenképpen meg kell, s a legalkalmasabb erre az első találkozás. Egy tanfolyam első óráinak tipikus problémája, hogy nem jelenik meg minden résztvevő, és/vagy hiányzik a tankönyv. Egy jól végiggondolt, s feladatlapokkal, kazettákkal körülbástyázott tanítással ezek a jelenségek is jól kezelhetők. A későbbben bekapcsolódók miatt újból elővehetjük az *ábécét*, ezt a régi-ek is elfogadják, s kicsit más megközelítésben átismételhetjük, finomíthatjuk. A feladatlapok és kazetták segítségével maguk diákok is korrepetálhatják később jövő társaikat. Az *ábécé*- és olvasási feladatlapokkal a tankönyvek késedelmes megjelenése is áthidalható.

Fontos kérdés, hogy mennyi idő alatt lehet megtanítani, helyesebben egyszer végigvenni a magyar *ábécét*. A tapasztalat szerint a legrövidebb idő, amit a *magyar ábécé* tanítására áldoznunk kell(ene), az **3x45 perc**, **4x45 perc**. Ennyi idő alatt már kényelmesen haladhatunk. De talán még ennél is fontosabb, hogy lehetőleg egyszerre, **egy ültő helyükben** vegyük át elejétől végéig az *ábécét*.

5. Mit kell megtanítani az *ábécéből*?

Meg kell tanítani a betűk írásformáját, ha teljességre törekedhetnénk, akkor a nyomtatott kis- és nagybetűket, az írott kis- és nagybetűket, valamint ezek kötés módját. Természetesen ma már senki sem gondolja, hogy a mai magyar iskolarendszer folyóírás képét tanítani kell, ezt tökéletesen kiváltja bármelyik latin betűs írás, s ezt a diákok hozzák is magukkal. (Ma már gyakorlatilag nem találkozunk olyan diákkal, aki a magyar nyelv tanulásakor találkozik először a latin betűvel.)

Vannak azonban olyan **jellegzetességek**, amelyekre fel kell hívni minden magyarul tanuló figyelmét.

A **magánhangzóknál** ilyen jellegzetesség például, hogy az írott változatban is kötelező az **a** és **ó** közti különbségtétel, azaz, szerepe van a talp, illetve a fül meglétének, s a kettő közül csak az utóbbi fakultatív. Ugyanígy kötelező a magyarban a hosszú és rövid magánhangzók megkülönböztetése, s mivel sok diák (kezdetben) nem is hallja tisztán az egymástól csak egy-egy lépésben különböző magánhangzókat, nehezen fogadja el, hogy ezt (is) meg kell tanulni.

Az ékezet (jó, ha megtanítjuk a szót), ha nem pont formájú vagy függőleges, vagy jobbról balra dől. Zavarja a diákokat, s ez már tanári fegyelem kérdése is, hogy az **ö** helyett mi magyarok az elnagyolt írásban sokszor **o**-t írunk, az **ú** helyett **ü**-t, az **é** helyett **ē**-t, az **á** helyett pedig **ā**-t.

A mássalhangzóknál a legfontosabb a hosszú mássalhangzók írásának és kiejtésének tudatosítása, s különösen fontos ez kettős mássalhangzók esetében, pl. *itt*, *hosszú*, *kettő*, *könnyű*, *messze*, *ott*, *tessék*, *rossz* stb. Tudatosítani kell ezeknél az elvlasztás szabályait is: *köny-nyű*, *tes-sék*, *hosz-szú*, *ket-tő* stb.

Az egyes országok kézírásának elemzésére nem vállalkozhatunk, de a tapasztalat szerint a görög diákok (minden kérés és figyelmeztetés ellenére) az **a** helyett kö-

vetkezatosan *α*-t írnak, a vietnami diákok írott *f* betűje a magyar írott *j*-re hasonlít, az orosz diákok a *k* helyett *κ*-t írnak, s nagyon sok, sokszor félreérthető formája van az *r* és a *z* folyóírásának is. A francia, az arab és az orosz diákok nagyon nehezen fogadják el, hogy a magyar magánhangzókhoz hozzátartozhat az ékezet, s ezt a későbbiekben sem hagyhatjuk el, esetleg helyettesíthetjük a már említett esetekben egy betű feletti, odavetett vízszintes vonallal.

Meg kell tanítani a betűk nevét és kiejtését. A magyar mássalhangzók vagy az *é* hang (pl. *b*, *c*, *d*, *dz* stb.), vagy az *e* hang (pl. *f*, *l*, *ly*, *m* stb.), vagy az *á* hang (*h*, *k*) segítségével sorolódnak be az *ábécé*be.

A betűk nevével csak egy-két esetben van gond, a *j* az *ábécé*ben „jé”, de ha az *ly*-nal szemben akarjuk megnevezni, akkor „pontos jé”. Ugyanígy kettős neve van az *ly*-nak, az *ábécé*ben „ej”, de izoláltan „el-ipszilon”. (A két betű kiejtése ugyanaz.) Az *y* a magyarban csak családnevekben fordul elő önállóan, ezért a *Vári~Váry*, *Tolcsvai~Tolcsvay* típusú családneveknél jogos a kérdés, hogy *i*-vel vagy ipszilonnal kell-e írni. A csak idegen eredetű szavakban előforduló *q* és az *x* megnevezése „ku”, illetve „iksz”, *w* megnevezése pedig mind az *ábécé*ben, mind önállóan „dupla vé”, de a kiejtése megegyezik a *v*-ével.

Meg kell tanítani a betűzést is, de közel sem olyan mélységben, mint az angol nyelvben. A magyar nyelv használatakor csak néhány esetben szoktunk betűzni: idegen eredetű vagy régi írású személyneveknél, születési hely megnevezésénél, rosszul artikulált címeknél.

Nagyon mélyen gyökerezik a mai kor diákjában, hogy egy betűre ránézve az angol megnevezést használja. Tulajdonképpen az angol ellenében kell megtanítanunk, hogy az *a* nem „éj”, hanem „a”, a *c* nem „szi” hanem „cé”, a *b* nem „éjcs” hanem „há”, az *r* nem „ár” hanem „er” stb. Ezekhez képest csak szépséghiba, hogy a *b* nem „bi”, hanem „bé”, a *d* nem „di”, hanem „dé” stb. Mint látható, a betűknek három nagy csoportja van, az első csoportba tartoznak azok, amelyeknél abszolút értelemzavaró az angol megnevezés (pl. *a*, *c*, *e*, *h*, *k*, *r*, *y* stb.), a másodikba tartoznak azok, amelyeknél ez csak kissé zavaró (pl. *b*, *d*, *p*, stb.), a harmadik csoportban pedig azok vannak, amelyek hiányoznak az angol *ábécé*ből, így angol megnevezésük sincs (*á*, *é*, *ly*, *gy*, *ny*, *ty*, stb.).

6. Mit nem kell megtanítani az *ábécé*ből?

Az első órák anyaga nagyon megterhelő, sem idő, sem sürgető szükség nincs arra, hogy a hangrend (magánhangzó-harmónia), illetve az illeszkedés problematikájába belekezdjünk. Értelemszerűen nem kell – egyelőre – megtanítani a mély, illetve magas magánhangzó megkülönböztetést sem. Ezekkel akkor érdemes foglalkozni, amikor az első toldalékot tanítjuk. Ez a toldalék általában a többes szám *-k* jele a maga 6 variánsával (*-k*, *-’k*, *-ok*, *-ak*, *-ek*, *-ök*), vagy a *hol?* kérdésre felelő *-ban/-ben*, *-n* (+4 variáns) és *-nál/-nél* rag, ritkábban az első igék egyes számú személyragjai. Ekkor lehet érdemben a hangrend és az illeszkedés mibenlétét bemutatni.

Nem lehet fóruma a fonetikai gyakorlatoknak sem az *ábécé*vel való első ismerkedés. Arra viszont mindenképpen alkalmasak ezek az órák, hogy felmérjük, hol,

mely diák(ok)nál és mely hangoknál vannak komoly kiejtésbeli problémák. Így már a következő órákra kidolgozhatunk egy személyre és csoportra szabott intézkedési tervet.

Fonetikai átírás a magyar nyelv tanulásához nem szükséges, hiszen a magyar kiejtés szerinti betűírás, amelyben egy betű egy hangot jelöl, kivétel csak a már említett *j-ly* és *v-w* betűpár.

A betűk kisiskolás megnevezésének megtanítása teljesen felesleges, sőt zavaró. A magyar gyerekeknél egy időben tiltották a „bé, cé, dé” stb. megnevezéseket, s helyette a „bö, cö, dö” stb. elnevezéseket erőltették. Ennek nyilván megvan, megvolt a maga oka, de a *magyar mint idegen nyelv* tanításában ezt értelmetlen lenne tanítani.

7. Hogyan tanítsuk az *ábécét*?

Az *ábécé* tanítására való előkészületkor gondoskodnunk kell – ha van rá módunk – egy nagy *falitábláról*, amelyre ráfér a 44 betű + a hozzájuk rendelt példaszó, *krétáról* (lehetőleg színesről), *térképről* (ideális esetben Magyarország térképe, Budapest térképe, világ térkép), *szótárról* (magyar–angol, angol–magyar) és *képekről* (olyan ritkább szavak bemutatására, amelyre szükség lehet, pl. *lyuk*, *tyúk* stb.)

Jó, ha otthon előre készítünk, s minden diák számára fénymásolunk egy-egy feladatlapot (l. melléklet), amelyen egymás alatt fel van sorolva mind a 44 betű, így a diáknak a tanulás során csak a kiejtésre és a példaszavak írására kell koncentrálnia. Sokat lendít az óra színvonalán, ha előre magnóra mondjuk vagy mondatjuk az *ábécét* (női hang, férfi hang, gyerek hang stb.), a felvételt az óra során többször lejátszunk, ezt ismételtetik a diákok.

Hasznos még, főleg ha nem áll rendelkezésünkre tankönyv, ha készítünk egy olvasási feladatlapot is, amelynek segítségével bizonyíthatjuk, hogy az *ábécé* megtanulásával tényleg megtanultak olvasni is. Ezen olyan ismert szavak legyenek, mint a *számok* (egy, kettő, három stb.), *napok* (hétfő, kedd, szerda stb.), *hónapok* (január, február, március), *földrészek* (Európa, Ázsia, Amerika stb.), *országok* (Kanada, Ciprus, Egyiptom, Kína stb.), *városok* (Budapest, Szeged, Eger; London, Párizs, Moszkva stb.), *foglalkozások* (pilóta, sofőr, detektív stb.).

A jövőre gondolva nagyon bevált az is, hogy egy *ábécéplakátot* készítünk, olyan, amelyen a betűk vízszintesen követik egymást, s a magánhangzók mindig a sor elejére, egymás alá kerülnek. Ezt kitehetjük a falra, s ennek segítségével tudunk a későbbiekben visszautalni, ismételni, finomítani (pl. *j↔ly*, *s↔sz*, *i↔í* probléma), illetve továbblépni (pl. a hangrend, az illeszkedés megtanítása stb.).

Akármilyen céllal kezdenek diákjaink magyarul tanulni, néhány szakszóval meg kell ismerkedniük: *ábécé*, *betű*, *betűzni*, (*rövid*, illetve *hosszú*) *magánhangzó*, (*rövid*, illetve *hosszú*) *mássalhangzó*, *kiejtés*, *kiejteni*, *ékezet*, *pont*, *vonal* stb. Természetesen nyugodtan megadhatjuk a szavak angol fordítását is.

Az okát nem pontosan tudom, de tény, hogy a magyarban nincs olyan ének vagy versike, amely az *ábécé* tanulását, memorizálását segítené (vö. az ismert angol ének). A mi szívünknek oly kedves *mesekönyv*, a *Zengő ábécé* teljesen alkalmatlan

kezdők tanítására, de még a téma illusztrálásra is. Sajnos ugyanezt mondhatjuk el azokról az első osztályosoknak készült *olvasókönyvekről, kartonlapokról, plakátokról* is, amelyek nagyon dekoratívak, meg is vásárolhatók, de egy hatéves magyar gyermek szókincséből építkeznek, s az egyes betűket például ily szavakkal illusztrálják: *ásó, bobóc, cimbalom, csiga, daráló, giliszta, gyűszű, hangya, kakas, pipa, sárkány, számár, tücsök* stb.

Az *ábécé* oktatásának folyamatában szavakkal kell és lehet az egyes betűket bemutatni, illetve megtanítani. A tanárnak nagyon fel kell készülnie, s az adott tanuló-csoporthoz rugalmasan alkalmazkodva több példát is készenlétben kell tartani egy-egy betűnél.

Legjobb, ha olyan szavakat keresünk, amelyeknek a hanglakja már a diák(ok) fülében van, a jelentésük nem problémás, s a lehetőség szerint az első betűjük a kérdéses hang. Ezen kívánalmaknak azonban lehetetlen mindig eleget tenni. Törekedni azonban kell arra, hogy a példákban lehetőleg ne legyen később következő, nagyon problémás hang. Egy-egy példát egyébként többször is fel lehet használni, ezzel is időt nyerünk.

A tapasztalat szerint még a legkezdőbb diák is ismeri a következő szavakat: *igen, nem, és, jó, rossz, én, csak, sok, kevés, forint, víz, itt, ott, szép, tessék, köszönöm szépen, tudom, jó napot, jó reggelt, vizionlátásra, szia, magyar, egy, kettő, három..., hétfő, kedd, szerda..., Budapest, Balaton* stb.

Néhány ötlet (*ábécé* sorrendben), amelyekből a célnak megfelelően válogatni lehet: a: *autó, Balaton, magyar, Budapest, hat*, á: *három, banán*, b: *Bartók Béla, Budapest, banán, busz*, c: *nyolc, kilenc*, cs: *csütörtök, csak, csokoládé*, d: *Dániel, Duna, rádió*, dz: *edző, madzag*, dzs: *dzseki, dzsem, menedzser*, e: *egy, kettő, igen*, é: *és, én, négy*, f: *forint, február, hétfő*, g: *gítár, igen, garázs*, gy: *magyar, egy*, h: *három, hat*, i: *igen, itt*, í: *televízió, víz*, j: *jó, János, József*, k: *kettő, kilenc, klub*, l: *London, László, lift*, ly: *milyen, lyuk*, m: *nem, Mária, metró, monitor*, n: *négy, nagy, nem*, ny: *nyolc*, o: *nyolc, olimpia*, ó: *óceán, euró, jó*, ö: *öt, köszönöm*, ő: *eső, első, nő*, p: *probléma, program, Budapest*, q: 0 (*de: Quebec*), r: *rádió, rossz*, s: *sok, Budapest, sz: szervusz, szia, szombat*, t: *tíz, televízió, telefon*, ty: *tyúk, kutya, Mátyás király*, u: *utca, Budapest, Duna*, ú: *út, úszik, hosszú*, ü: *ül, süt*, ű: *tű, tűz*, v: *vizionlátásra, váza*, w: 0 (*de: wc*), x: 0 (*de: taxi, Félix, export*), y: 0 (*de: yen, Váry*), z: *Zoltán, tíz, víz*, zs: *zsiráf, József* stb.

Óvatosnak kell lenni az *Amerika, Ádám, Cecília, cigaretta, Európa, Éva, Japán, Júlia, Simon, sport* stb. típusú szavakkal, mert az íráskéjük többé-kevésbé megegyezik az angol és a magyar nyelvben, de a betűk más-más hangot jelölnek, ezért nagyon félrevezetőek.

8. Komplex készségfejlesztés az *ábécé* tanításakor

Mint láttuk, a magyar *ábécé* tanítása nemcsak a betűk egymásutánjának monoton ismétlése, hanem egyidejűleg az első nyelvtanulói próbálkozás a magyar nyelven való *olvasással, beszéddel*, (kiejtés, hangsúly), *beszédeértéssel és írással*, tehát a komplex készségfejlesztés első fóruma is.

S ha mindehhez még hozzávesszük a példaszavak között felbukkanó *hungarikumokat* is (pl. Budapest, Buda, Pest, Balaton, Duna, Bartók Béla, Mátyás király stb.), akkor elmondhatjuk, hogy az országismeret terén is megtettük az első lépéseket.

9. Az *ábécé* tanítása és a kommunikatív nyelvoktatás

Napjaink általános követelménye az idegennyelv-oktatásnál: minél hamarabb beszélni. Természetesen a magyarul tanuló diákok is ezt szeretnék, így mindent meg kell tennünk, hogy ez a követelmény már az *ábécé* tanulása közben is teljesüljön.

A kommunikatív nyelvoktatás egyik sarkköve a tudatosítás, azaz hogy mind a tanár, mind a diák tudja, hogy az adott pillanatban mit miért tesz. Ha az *ábécé* tanításakor előre elmondjuk, hogy bár relatív hosszú a mi *ábécénk*, de megtanulásával párhuzamosan elsajátítható az olvasás, sőt még az írás is, biztos, hogy a diákok nagyobb megértéssel és türelemmel viselik el az első órák megpróbáltatásait.

Bizonyos kommunikatív elemeket bele lehet (és bele is kell) csempészni az *ábécé* tanításába. Erre a legjobb a betűzés. Betűzzék a diákok saját nevüket (család-, utó- vagy becenevüket), születési helyüket, magyarországi címüket, s a tanár vagy a csoport egy-egy tagja ennek alapján írja fel a szót a táblára! Ezzel nemcsak a nyelvet gyakoroltatjuk interaktív módon, hanem a csoporttagok is kezdik egymást megismerni, a csoport is kezd formálódni.

10. Az *ábécé* tanítása haladó csoportoknál

A csoportok között nemcsak kezdő, hanem újrakezdő, álkezdő és haladó csoportok is vannak. Tudvalevő, hogy ezeknél az egyik legnehezebb feladat felmérni a csoport egyes tagjainak a tudásszintjét. Erre találták ki a nyelvtanfolyam megindulása előtt a felmérő (szintező) tesztek. A tanfolyam indulásakor az *ábécé* átismétlésével nemcsak ezt a tudás-feltérképezést folytathatjuk, hanem elkezdhetjük az egy szintre hozás munkáját is.

Hogy mindezt hogy lehet megvalósítani, illetve milyen más, kapcsolódó témákról lehet ekkor beszélni, túlmegy ennek a cikknek a terjedelmi keretein.

Néhány ötlet: ekkor lehet részletesebben szólni a magyar *ábécé* többféleségéről (kis- és nagy *ábécé*, könyvtári *ábécé*, a felsorolások *ábécéje* stb.), a betűrendbe sorolás szabályairól, a magyar első osztályosok *ábécé* tanulásának jellemzőiről (betűsorrend, példaszavak, betűejtés stb.), a magyar betűszavak különböző típusairól és kiejtésükről (pl. *Bp. MÁV, HÉV, ker., em., fszt., pu., kb., pl.* stb.), az idegen betűszavak (néha kettős) ejtéséről (*IMF, USA, GDP, V.I.P., PhD* stb.), az *ábécé*hez kapcsolódó frazeológiai kifejezésekről (pl. *aki á-t mond, mondjon b-t is, á-tól z-ig, alfától ómegáig, á-tól cettig, felteszi az i-re a pontot, annyit ért hozzá, mint tyúk az ábécéhez, jottányit sem enged* stb.), az egyes betűk jelentéséről (*a, ó, ő, ; X.Y., óbor, óév, O láb, X láb, S kanyar, U szög, A-vitamin, C-vitamin, C-dúr, C-moll* stb.), más nyelvek *ábécéjének* hatásáról a magyar nyelvre (*alfabetikus sorrend, analfabéta, alfától ómegáig, ától cettig, jottányit sem enged, VW, CCCP* stb.), a régies írású

család- és köznevek meglétéről a mai magyar nyelvben (*Kossuth, Batthyány, Rácz, Paál, Weöres; utca* stb.), a zárt ë-ről, a rovásírásról stb.

11. Összefoglalás

- az *ábécé* alapos megtanítása nem megkerülhető
- legjobb ezzel indítani az oktatást (kezdőknél és haladóknál is)
- az óraigénye 3, vagy 4×45 perces tanóra
- a betűket gondosan összeválogatott, csoportokra és személyekre szabott példaszavak segítségével taníthatjuk meg
  - a kezdő nyelvtanulók egyidejűleg az olvasást és az írást is elsajátítják
  - a haladó nyelvtanulóknál számos kapcsolódó témáról lehet beszélgetni (pl. betűszavak, frazeológiai kifejezések, régies írású család- és köznevek stb.)
  - alkalmas a komplex készségfejlesztésre
  - a kommunikatív nyelvoktatás igényei szerint lehet és kell tanítani

Irodalom

A. Jászó Anna (szerk). 1995. *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest.

Crystal, David 2003. *A nyelv enciklopédiája*. Osiris, Budapest.

Lotz János 1976. *Szonettkoszorú a nyelvről*. Gondolat, Budapest.

A magyar helyesírás szabályai. Akadémiai Kiadó, Budapest, 11. kiadás.

Melléklet

A magyar ábécé - The Hungarian Alphabet

Letter	How to spell it?	How to pronounce it?	Exemple
1. A	(a)	like o in <i>bot</i>	Budapest,
2. Á	(á)l	ike u in <i>but</i>	három,
3. B	(bé)	like a in <i>batb</i>	Budapest,
4. C	(cé)l	ike ts in <i>bats</i>	kilenc,
5. CS	(csé)l	ike ch in <i>teacher</i>	csak,
6. D	(dé)	like d in <i>deep</i>	Budapest,
7. DZ	(dzé)	like ds in <i>roads</i>	edző,
8. DZS	(dzsé)	like j in <i>John</i>	dzseki,
9. E	(é)	like e in <i>pen</i>	igen, nem,
10. É	(é)	like a in <i>play</i>	és,
11. F	(ef)	like f in <i>face</i>	forint,
12. G	(gé)	like g in <i>game</i>	igen,
13. GY	(gyé)	like d in <i>during</i>	egy, magyar,
14. H	(há)	like h in <i>house</i>	három,
15. I	(i)	like i in <i>sit</i>	igen,
16. Í	(i)l	ike ee in <i>meet</i>	víz,
17. J	(jé)	like y in <i>you</i>	jó,
18. K	(ká)	like k in <i>park</i>	kétfő,
19. L	(el)	like l in <i>letter</i>	London,
20. LY	(ej)	like y in <i>you</i> (traditional <i>j</i> , spell: <i>el-ipszilon</i>)	milyen,
21. M	(em)	like m in <i>man</i>	nem,

22. N	(en)	like n in <i>no</i>	nem,
23. NY	(eny)	like n in <i>new</i>	nyolc,
24. O	(o)	like o in <i>born</i>	hotel,
25. Ó	(ó)l	like oo in <i>door</i>	jó,
26. Ö	(ö)	like (about) o in <i>polite</i>	öt,
27. Ő	(ő)	like i in <i>bird</i>	ők,
28. P	(pé)	like p in <i>park</i>	park,
29. Q	(kú)	like q in <i>quatro</i> (only in words of foreign origin,)	
30. R	(er)	like r in <i>Robert</i>	rossz,
31. S	(es)	like sh in <i>ship</i>	Budapest, sok,
32. SZ	(esz)	like s in <i>sea</i>	busz,
33. T	(té)	like t in <i>teacher</i>	taxi,
34. TY	(tyé)	like t in <i>student</i>	Mátyás,
35. U	(u)	like u in <i>put</i>	utca,
36. Ú	(ú)	like oo in <i>soon</i>	út,
37. Ű	(ű)	like (about) i in <i>sit</i>	üzlet,
38. Ū	(ű)	like (about twice long) i in <i>sit</i>	tűz,
39. V	(vé)	like v in <i>over</i>	víz,
40. W	(dupla-vé)	like w in <i>whisky</i> (only in words of foreign origin)	Washington
41. X	(iksz)	like x in <i>taxi</i> (only in words of foreign origin,)	taxi,
42. Y	(ipszilon)	like y in <i>yard</i> in words of foreign origin and like „i” in trad. hung. familynames:	Váry
43. Z	(zé)	like z in <i>zoo</i>	zöld,
44. ZS	(zsé)l	like s in <i>usual</i>	zsiráf,